

Spanyolország

Spanyolország az Ibériai-félsziget négyötödén terül el, területe 504 ezer km². A félsziget belsejét, az ország csaknem felét a Mezeta 600–850 m magasra felemelt tönkje foglalja el. A Kasztíliai-választóhegység két részre osztja: az északi, magasabb Ó-Kasztília és a déli, alacsonyabb Új-Kasztília fennsíkjára. A félsziget délkeleti részén a Betikai-hegység, északi peremén pedig a Kantábriai-hegység, folytatásában a Pireneusok lánchegységei emelkednek. A lánchegységek és a Mezeta között medencék helyezkednek el. Spanyolországhoz tartozik a Földközi-tenger nyugati medencéjében található Baleári-szigetecsoport, az afrikai partok előtt húzódó Kanári-szigetek. Valamint két afrikai külbirtok: Ceuta és Melilla, melyek magas kerítéssel vannak körbekerítve, ezáltal is próbálva az országhatáron kívül tartani az illegálisbevándorlókat. Az ország népessége 46,7 millió fő.

Hispania a Római Birodalom egyik fontos provinciája volt az ókorban. A népvándorlás alatt különböző germán népek telepedtek le, akiket a 711-ben Gibraltárnál partra szálló arabok győztek le, s csupán északon maradt meg néhány apró királyság. Ezekből az országokból indult ki az arabok kiűzését szolgáló háború, a reconquista, amely egészen 1492-ig elhúzódott. Spanyolország a kezdetektől támogatta a földrajzi felfedezéseket (pl. Kolombusz) és a XVI. századtól hatalmas gyarmatbirodalmat épített ki, ahol „soha nem nyugodott le a nap”. Azonban a gyarmatokból származó hatalmas jövedelmeket felélték, így, amikor a XIX. század folyamán elveszítette a gyarmatait, Spanyolország szegény ország maradt. A gazdasági pangás, majd az 1929-es világgazdasági válság után meginduló demokratizálódást az 1936-ban kitört polgárháború akasztotta meg. Hosszú harcok után 1939-ben Franco tábornok fasiszta diktatúrát épített ki, amely egészen 1975-ig kitartott. Az ezután következő demokratikus átmenet után Spanyolország 1986-ban lett az EU tagja.

Mezőgazdasága változatos. A száraz éghajlaton gabonát nem lehetne termesztetni, viszont a nagy mértékű öntözésnek hála a Mezetán kiterjedt szántóföldi művelés zajlik. A déli tengerparti sáv mellett mediterrán gazdálkodás zajlik. Azaz főleg gyümölcs és zöldségtermesztés a domináns, citrusfélék (narancs, mandarin, citrom), szőlő és borgazdálkodás jelentős (Spanyolország bortermelése 3. a világranglistán). Amerikában hatalmas üvegházakban és fóliasátrokban termelik a korai zöldségeket, amivel ellátja egész Európát. Kiemelkedő a szelídgesztenye termesztés is. Az állattartás elmarad a növénytermesztéstől, de így is jelentős. Főleg juhokat tenyésztnek, melyeket az esőzésekkel párhuzamosan hajtvá legeltetnek. Az északi hegyvidékeken és a Pireneusok legelőin szarvasmarhákat tartanak. Az ország gazdaságának (32.087 \$ GDP/fő) kis része származik ebből az ágazatból

Dél-Európa ásványkincsekben leggazdagabb országa: a hazai szénre és vasércre települt Katalónia és Baszkföld nehézipara, délen cinket, ólmot és higanyt bányásznak, utóbbi világviszonylatban is jelentős. Autógyártása az elmúlt évtizedekben vált jelentőssé.

A '80-as évektől kezdve fellendült a turizmus. Legfőbb központjai a főváros (Madrid) mellett Katalónia központja, Barcelona, valamint a Baleári-szigetek (Mallorca) és a tengerpartok (Costa Blanca, Coste del Sol).

A világválság előtt sem volt könnyű munkát találni Spanyolországban, azóta viszont kifejezetten nehéz (fiatalok körében 50%-os a munkanélküliség). A válság idején megroppantak a bankok, a kimentésükbe viszont az ország is majdnem belerokkant.

Olaszország

Az „olasz csizma” mélyen belenyúl (301 ezer km²) és két részre osztja a Földközi-tengert. Olaszország északi és nyugati részén az Alpok láncai húzódnak, amelytől délre a Pó-síkság feltöltött alföldje terül el. A félszigeten végighúzódnak az Appenninek láncai, mely Szicília szigetén folytatódik tovább. A félszigeten az Appenninek nyugati előterében dombságok (pl. Toszkána) és félmedencék síkságai (pl. Lazio) váltakoznak. Itáliában található Európa két legnagyobb, legismertebb aktív vulkánja, a Nápoly melletti Vezúv és a szicíliai Etna is. Olaszországhoz tartozó Szardínia szigetén kívül még több más, jóval kisebb sziget is, amelyek közül az ókori vasbányáiról és Napóleon száműzetési helyeként ismerté vált Elba és a tengeren át csónakokban érkező menekültek célpontjaként szolgáló Lampedusa említésre méltó. Itália földje már az ókorban is Európa kulturális központjaként szolgált – ez volt a Római Birodalom. A népvándorlás után a korábban perifériális Észak-Itália a középkorban a kontinens leggazdagabb és legfejlettebb magterületévé vált, ahol virágoztak a városok és a kultúra. Ezzel szemben délen különböző hódítók (arabok, bizánciak, normannok) váltották egymást. A XVI. században a nagy földrajzi felfedezéseket követően a gazdasági központok az Atlanti-óceán mellé helyeződött át, amely az észak-itáliai városállamok hanyatlásához vezetett. A hosszan elhúzódó széttagoaltság után 1861-ben jött létre az egységes Olaszország. Az I. világháború veszteségeibe belefáradt ország először vált fasiszta országgá. A II. világháborús vereség után, immáron köztársaságként nagyon gyors gazdasági fejlődésen ment át. Az Európai Unió egyik alapító és legnépesebb (60,8 millió fő), valamint leggazdagabb országa (38.996 \$ GDP/fő).

Olaszországra jellemző a kétarcúság. Miközben az északi területek Európa legfejlettebb magterületéhez tartoznak, addig Dél-Olaszország minden szempontból perifériális terület, mely komoly pénzeket kap az EU-tól felzárkóztatásra.

A Pó-síkságon fejlett szántóföldi növénytermelés (kukorica, búza) állattenyésztéssel párosul. Az alpesi legelőkön szarvasmarhát tenyésztnek, az Appenninek lejtőin inkább juh és kecske jellemző. Szőlőtermelésben világelső, bortelemelésben második. Magas a gyümölcs és a zöldségtermesztés aránya. Az olasz mezőgazdaság (főleg délen) sok kelet-európai vendégmunkást alkalmaz, a feketegazdaság aránya magas.

Itália ásványkincsekben szegény. Legismertebb bányakincse az ókor óta bányászott márvány, valamint a szicíliai kénbányászat jelentős.

Az olasz ipar fejlett és sokrétű. Nagy hagyományai vannak a kézműiparnak (üveg- és textilkészítés, bőrárúk, ékszerek). Olaszország híres az autógyártásáról (Fiat, Lamborgini, Ferrari, Alfa Romeo, Maserati), melyek mindegyikét északon gyártják. Textiliparát olyan cégek fémjelzik, mint a Gucci vagy a Versace. Korszerű iparágak és szolgáltatások egyaránt jelen vannak. Legjelentősebb iparvidék a Genova-Torinó-Milánó háromszögön belül található. A gazdasági központ Milánó, fővárosa, Róma inkább igazgatási és turisztikai központ. Ez utóbbi szektor kiemelkedő szerepet játszik az ország életében. Az ország szinte egész területe turisztikai célpontnak tekinthető: az Alpokban a síturizmus, a tengerpartokat a strandolni vágyók keresik fel. Rendkívül sok ó- és középkori emlékek a városokat teszik vonzóvá a turisták számára.

Olaszországot is súlyosan érintette a gazdasági válság, magasra szökött a munkanélküliség és az államadósság. Komoly terheket ró az országra az illegális bevándorlók nagy száma.

Portugália

Portugália az Ibériai-félsziget nyugati részén terül el, annak kb. egyötödét (92 ezer km²) foglalja el. Népessége 10,5 millió fő, így hazánkhoz hasonló méretű országról van szó. Gazdaságilag a 2004-es EU bővítésig a sereghajtó volt a 22.997 dolláros egy főre jutó GDP értékkel.

Portugália az ókortól kezdve perifériális helyzetben volt. Az arabok kiűzését szolgáló reconquista győzelme után a földrajzi felfedezések eredményei hatására rövid idő alatt építette ki a kis országot a hatalmas gyarmatbirodalmáé. Legértékesebb külbirtoka Brazília volt. Habár a XIX. században elvesztette, Afrikában sikerült további gyarmatokat szereznie (Mozambik, Angola). Azonban – Spanyolországhoz hasonlóan – Portugália sem gazdagodott meg a gyarmataiból. Az 1930-as években Salazar épített ki fasiszta diktatúrát. Számos tekintetben sikerült modernizálnia a gazdaságot, de a '60-as, '70-es években csak véres háborút kellett vívnia a gyarmatainak megtartásáért, de elszakadásukat így sem sikerült megakadályoznia, viszont a háborúba belerokkant. Ennek hatására megbukott a diktatúra, majd a demokratizálódási folyamat betetőzéseként 1986-ban az EU tagja lett.

Portugáliában a mezőgazdaság kedvező természeti feltételeket élvez: az ország túlnyomó részén a Mezeta lealacsonyodó peremhegységei dombvidékké vagy lankás középhegységgé szelődülnek, a tengerpartot pedig széles síkság kíséri. A szántóföldi gazdálkodás termékei a búza, északon kukorica, folyók mentén rizst is termesztene, ám az elavult termelési módszerek miatt alacsonyak a termésátlagok, behozatalra szorul. Sokkal jelentősebb a gyümölcsstermesztés: szőlő és bortelemelése alapján Európában az 5. helyen áll. Emellett jelentősek az olajfaligetek, és a klasszikus mediterrán gyümölcsök (pl. mandula, füge, őszibarack termesztése. Az állattenyésztés leginkább juh, régebben kecsketenyésztésre korlátozódik. Jelentős a halászat. A portugál mezőgazdaság legismertebb terméke a parafa, amelyet a paratölgyek kérgéből készítenek.

Portugáliában sokféle ásványkincset bányásznak, ám csak csekély mennyiségben, pl. wolfram-, ón- és rézérc. Jelentős a márvány és más díszítőkövek kitermelése. Nagy hagyománya van a csempekészítésnek. A portugál ipar nagymértékben épít az ország olcsó és nagyszámú munkaerejére. A textilipar és az ahhoz kapcsolódó cipőgyártás kiemelkedő. A nehézipar kevésbé jelentős, főleg olajfinomítók alkotják az ágazatot.

Portugáliában mindig is jelen volt a kivándorlás. Korábbi időkben főként a gyarmatokra vándoroltak az emberek, a XX. században viszont már inkább a fejlett európai országokban keresték a megélhetést. Igen jelentős Svájc és Luxemburg portugál kisebbsége. Portugálián belül a lakosság a főváros, Lisszabon, valamint Porto környékén tömörül, a vidék népsűrűsége alacsonyabb. Portugália etnikailag homogén, azonban az elmúlt évtizedekben megnőtt a bevándorlók száma, mindenekelőtt a volt gyarmatokról. Ezen kívül főleg Afrikából érkeztek még bevándorlók.

Portugáliához tartozik két atlanti-óceáni szigetcsoporthoz: az Azori-szigetek és Madeira. Mindkét szigetcsoporthoz sűrűn lakott. A turizmus kevésbé jelentős a többi mediterrán országhoz képest, főleg a fővárosba irányul.

Görögország

A Balkán-félsziget legdélebbi csücskén helyezkedik el. Az ország szárazföldi területének nagy része hegyvidék, melyek kisebb-nagyobb medencékkel tagolódnak. Legnagyobb alföldje a Tesszáliai-medence. Az országhoz kb. 13 ezer sziget tartozik, ebből 170 lakott. Görögország területe 132 ezer km².

Az ókorban Rómát megelőzően Európa legfejlettebb térsége volt fejlett városi kultúrával. Az európai civilizáció bölcsőjeként tekinthetünk az ókori Hellászra. A középkorban az egykori Keletrómai-birodalom örököséiként Bizánc ápolta az ókori örökséget. A XV. században török uralom alá került a térség, amely során teljesen elsovasztotta és konzerválta a gazdaságot. Így, amikor a XIX. század elején kivívta függetlenségét, Európa egyik legszegényebb, legelmaradottabb országa volt. Az államcsődökkel tarkított gazdasági modernizálás csak lassan haladt. Görögország a II. világháború alatt német megszállás alá került, azonban Kelet-Európától eltérően nem a szovjetek szabadították fel. Az országban polgárháború robbant ki, ami elől sokan menekültek el, ekkor érkeztek hazánkba is görögök. A polgárháború után katonai diktatúrák váltották egymást, amely időszakot demokratikus átmenet követett, végül 1981-ben csatlakozott az Európai Unióhoz.

Görögország a többi mediterrán országtól eltérően ortodox keresztény állam, valamint latin betűk helyett önálló, görög ábécét használnak.

Növénytermesztésre az ország nagyobbik hányadát kitevő hegyvidéki területek kevésbé alkalmasak. A kopár sziklákon kecskéket és juhokat tartanak. A növénytermesztés a part menti síkságokon összpontosul. A síkságokon gabonát (búzát és árpat) és gyapotot termesztenek, míg a domboldalokon a klasszikus mediterrán növényeket találhatjuk meg: szőlőt, az olajfákat, melyekből olajat sajtolnak, valamint különböző gyümölcsfákat, főleg narancsot és citromot. Északon inkább dohánytermesztés zajlik. Halászata nem jelentős.

Görögország nyersanyagokban szegény ország. Egyedüli említésre méltó ásványkincse a bauxit, aminek csak kisebbik részét dolgozzák fel timfölddé majd alumíniummá, nagyobbik hányadát exportálják. A feldolgozó ipar az elmúlt évtizedekben leépült vagy stagnált. Soha nem volt jelentős ipari ország, ráadásul külföldi vállalatokat sem sikerült az országba csalogatni.

A népesség (10,8 millió fő) a part menti síkságokon tömörül, főleg a főváros, Athén és kikötője, Píreusz körzetében – itt él a lakosság egyharmada. A másik jelentős népességtömörülés északon található Thesszaloníki körzetében.

Görögországnak két jelentős húzóágazata van: a turizmus és a hajózás. Utóbbinak ókori hagyományai vannak, ma a világ harmadik legjelentősebb flottájával büszkélkedhet. A mediterrán klíma, a tengerpart, a vadregényes szigetvilág, az ókori kultúra emlékei és a közepes árszínvonal évtizedek óta vonzó a külföldi, főleg európai vendégek számára (13–14 millió fő évente). Az idegenforgalomból származó bevétel a GDP mintegy 18%-át teszi ki, és minden ötödik foglalkoztatott kötődik az ágazathoz.

Görögországot érintette a 2008-as világválság a legjobban. Az egy főre jutó GDP 21.857 dollár volt 2013-ban, azóta ez az érték csökken. Az államcsődöt többször is csak külföldi segítséggel tudta elkerülni. Így viszont az államadósság rekord magas szinten áll (170%).